

Otázka: Filosofické školy helénismu a filosofie středověku

Předmět: Filosofie/ZSV

Přidal(a): Lucie

Obecná charakteristika helénistického období; základní filosofické školy helénismu a jejich představitelé – epikureismus, stoicismus, skepticismus, eklekticismus, novoplatonismus; Obecná charakteristik křesťanské středověké filosofie; období patristiky se zaměřením na učení sv. Augustina; období scholastiky – charakteristika, spor o univerzálie – hlavní představitelé s důrazem na učení Tomáše Akvinského.

HELÉNISMUS

- Alexandrie, Řím
- kosmopolitní kultura
- jak správně žít -> ETIKA
- individualismus
- směry: Stoicismus, Epikureismus, Skepticismus, Novoplatonismus, Eklektismus

EPIKUREISMUS

- zakladatel: Epikúros – zahrada Epikúrova
- 2 příčiny strachu: z bohů -> osvobodit se od náboženství + ze smrti

- slast X rozkoš
- přátelství
- politicky neaktivní

STOICISMUS

- pestré sloupořadí (scházeli se zde)
- jednota logika + fyzika -> etika (nejdůležitější)
- rovnost mezi lidmi
- politická angažovanost
- Seneca (vychovatel Nera), Marcus Aurelius
- “stoický klid” – přijmout to, co nemůžeme ovlivnit
- mudrc a blázen

SKEPTICISMUS

- nic není zcela pochopitelné
- stoikové X epikurejci (skeptici reagovali na jejich spor)
- pochybování o poznání
- trópy = krátké tvrzení, kterým se něco snažili zpochybnit
- zakladatel: Pyrrhón z Élidy

NOVOPLATONISMUS

- obnovení Platónovy filozofie
- mystika
- druhy: pohanský, egyptský, křesťanský – inspirace pro křesťanství
- emanace = šířit se

- -> svět vzniká jen tím, že bůh vyzařuje kolem sebe
- -> bůh je tak dokonalý, že přesahuje své hranice
- -> Jedno (dobro)
- zakladatel: Ammónios Sakkás -> jeho žák Plotinos to rozpracoval

EKLEKTISMUS

- “vyběrači” – přebírali myšlenky starších filozofů / autorů
- Cicero
- zachování starých učení

STŘEDOVĚKÁ FILOSOFIE

Křesťanství -> láska

- -> sociální spravedlnost
- -> 1 bůh ve 3 osobách = monoteismus
- -> desatero (nepokradeš, nezabiješ, v 1 boha věřiti budeš, nevezmeš jméno boží na daro)
- -> **3 proudy:**
  1. katolíci – papež- Itálie, Španělsko
  2. pravoslavní – (Rusko) východ
  3. protestanti – Sever, USA, VB
- -> **Bible**
  - Starý zákon: dějiny židovského národa, žalmy, píseň písní (Šalamounova), Noe, Mojžíš, Adam a Eva
  - Nový zákon: Ježíš Kristus (pouze pro křesťany), 4 evangelia: Matouš, Marek,

Lukáš, Jan, apoštolové

- Buridanův osel – nerozhodnost (otep slámy – umřel)
- Ockhamova břitva – použít pouze tolik argumentů, kolik je nezbytné

Patristika

- Páter = otec
- Rané křesťanství se nejen potýkalo s vnějšími vlivy, ale zároveň se postupně ustanovovaly církevní struktury a s tím došlo k řešení zásadních teoretických otázek. Tomuto období se říká období duchovních otců – **patristika**. V tomto období získávají křesťanské názory v dílech církevních otců (*patres ecclesiastici*) podobu teologicko-filozofického učení. Zpočátku jde o **apologetiku**, tj. obrany křesťanství, později o **dogmatiku**, tj. základní pravidla, a nakonec o **systematiku**, tj. vytváření systémů.
- Důležitým mezníkem v období patristiky byl **Nicejský koncil** (srovnej „ariánství“), který v roce 325 upravil vztahy uvnitř Boží trojice přijetím **dogmatu o Trojici**, kde Otec a Syn jsou jedna podstata. Později bylo stanoveno, že Ježíš Kristus je stejně tak Bohem jako člověkem.
- Další zásadní a prastarou otázkou bylo, jak je možné, když Bůh je všemocný a nekonečně dobrý, že existuje ve světě zlo. Logicky se totiž zdá tato kombinace nemožná.

Aurelius Augustinus - sv. Augustin (354 - 430 n. l.)

- Jedním z jeho témat je vztah víry a rozumu. „**Rozuměj, abys věřil, věř, abys rozuměl.**“
- Názorově se vyvíjel od skepticismu přes novoplatónismus ke křesťanství. Křesťanem se stal v 33 letech v Miláně. Nakonec působil jako biskup v severní Africe. Pro jeho díla je příznačný hluboký psychologický účinek. Východiskem se mu stává vlastní vnitřní pochybnost. Je zastáncem učení o **predestinaci** – tzn. o předurčení člověka (Bůh ví co uděláme, ale rozhodnutí je na nás). Významně přispěl k **filozofii dějin**, kterou obohatil

svým pojetím historického vývoje jako *boje říše boží s říší satanovou*, který směřuje k úplnému oddělení obou říší. Významné je i Augustinovo **pojetí času** – v rovině *subjektivního prožívání času*.

- poznání boha přes **sebepoznání**
- **“věř, abys rozuměl”**
- Nejznámější díla: **Vyznání** – autobiografie, **O Boží obci** – v lidstvu bojují 2 společnosti: boží a pozemská, podle něj jsou celé dějiny zápasem mezi těmito společnostmi, **O Boží trojici**.

Augustinovo učení lze shrnout takto:

- **Bůh je základem všeho.** Stojí mimo čas a věčnost je pro něj stále přítomným okamžikem.
- **Bůh stvořil svět z ničeho.**
- **Když byl stvořen svět, byl stvořen i čas.**
- **Boha nelze pochopit rozumem**, protože stojí mimo čas, kdežto člověk je bytost časová.
- **Zlo je nedostatek (privace) dobra**, vzniká v důsledku nesprávné volby způsobené časovou omezeností lidského myšlení. Člověk nemůže chápat Boží plán stvoření a svobodná vůle jej zavádí
  - theodicea: důkaz boží existence, ospravedlnění boha vůči zla (u stoiků, gnostiků a zvl. u Leibnize)
- **Člověk se sice z vlastní vůle může otočit ke stvořiteli zády, ale nakonec nevydrží**, protože tím jde proti své přirozenosti.
- **Boží pravdy nám byly dány osvícením (iluminací).**
- **Celé dějiny jsou bojem mezi duchovním a světským pohledem na svět.**
- **Bůh je trojjediná substance. Otec, syn i Duch svatý jsou jedním.**
- **Vinou prvního hříchu jsme zatraceni, někteří budou ale spaseni.**

Scholastika

- (Oxford, Cambridge, Bologna, Salamanca, Sorbonna)

Název scholastika je odvozen od latinského *schola* = čas věnovaný přednáškám, studiím, učená rozprava.

- Hlavní otázkou, kterou řešila scholastika, byl **vztah víry a rozumu**
- řády: Františkáni + Dominkáni (Tomáš Akvinský)
- Scholastika se snažila o rozumové podepření církevních dogmat – šlo jí o shodu s pravdami zjevenými, kanonizovanými, ne o myšlenkovou novost, originalitu a autorství; čistota a věrnost katolickému myšlení musela být zachována
- vedle banálních sporů (např. *může Bůh zvednou kámen, který je těžší než on sám?*) se vedly daleko závažnější filozofické spory, mezi nimi zaujímal výsadní postavení spor, který se táhl po celý středověk a v pozměněné podobě nepřestal být aktuální ani v novověku = **SPOR O UNIVERZÁLIE** (obecný pojem)
  - REALISTÉ (Platón, Tomáš Akvinský) obecné -> konkrétní
  - NOMINALISTÉ (William Ockham) konkrétní -> obecné

Tomáš Akvinský (1225 - 1274)

- nejvýznamnější středověký filozof, italský šlechtic, mládí prožil ve slavném klášteře benediktýnského řádu Monte Cassino (první klášter, založen r. 529), teolog a filozof (podstatný rozdíl mezi teologií a filozofií v té době neexistoval), „pokřesťanštil“ Aristotela (podobně jako Augustin „pokřesťanštil“ Platóna v raném středověku), podařila se mu syntéza víry s věděním.
- studoval na neapolské universitě, r. 1272 se vrátil do Neapole, kde přednášel na univerzitě
- stal se členem dominikánského řádu, byl univerzitním profesorem na pařížské univerzitě
- je autorem klasické středověké představy o posmrtné cestě duše do očištění, pekla, či

ráje

- vytvořil originální křesťanskou filozofii - **tomismus** (sjednotil starověké i raně křesťanské, středověké myšlenkové proudy a spojil je s prvky učení Platóna a Aristotela)
- formuloval také **pět kosmologických důkazů Boží existence (pohyb, příčina, nutnost, dokonalost, cíl)**
  - pohyb - rozpohybování světa
  - příčina - vše má důvod
  - nahodilost a nutnost - nahodilé věci vyžadují nutné věci
  - stupňovitost bytí - hierarchie, na vrcholku dokonalý Bůh
  - teologický = cílový důkaz - vše směřuje k cíli
- rozdělení ctností podle původu na **rozumové** (moudrost, vědění, umění a opatrnost), **mravní** (uměřenost, spravedlnost a statečnost), **nadpřirozené**, Bohem „vlité“ do mysli (víra, naděje a láska). Integrace všech vede k uvědomění si lásky k Bohu a k jeho poznávání, tím k blaženosti
- vědění je součástí svědomí
- zanechal obrovské dílo (34 svazků) - Suma proti pohanům, komentáře k Aristotelovým spisům
- jeho základním dílem je **Suma teologická** - odděluje v ní **dva druhy poznání**:
  - o Bohu - založen na písmu svatém
  - o stvořených věcech - založen na přirozeném světle rozumu
- Nauka o člověku (antropologie) Tomáše Akvinského - je klasickou křesťanskou naukou o člověku jako o jednotě duše a těla. Duše je formou těla, je stvořená, nesmrtelná, při vzkříšení se opět spojí s tělem.
- Koncepce dvojí pravdy - víra není v rozporu s rozumem.